

PRISTUP TRŽIŠTU I PROFESIJI PREVOZNIKA U DRUMSKOM TRANSPORTU

Izlaskom iz izolacije naše društvo je krenulo u tranziciju ekonomskog i društvenog sistema, pri čemu se vrši temeljno usaglašavanje propisa, resursa, navika i sl., sa postojećim svetskim, ali pre svega evropskim. Ovaj proces usaglašavanja nametnuo je obavezu hitnog ispunjavanja niza zahteva vezano za tehničke karakteristike vozila, potrebnu dokumentaciju, dozvole i sl, bez kojih nije bilo moguće ni fizički preći granice. Zbog toga su učinjeni značajni naponi da se ovaj sektor uredi uvođenjem jedinstvenih obaveza kako za države članice, tako i za ostale koje pristupaju ovom tržištu, u oblastima kao što su:

- pristup profesiji
- pristup tržištu
- tehnički standardi i kontrola
- socijalni uslovi
- fiskalna pitanja
- zaštita životne sredine, bezbednost
- ...

Prevoznik ima pravo da pruža usluge prevoza na teritoriji čitave EU ukoliko ispunjava uslove sadržane u direktivama koje regulišu pristup profesiji: Direktivom Saveta 96/26/EZ od 29. aprila 1996. godine o pristupu profesiji prevoznika robe i putnika u drumskom saobraćaju, i uzajamnom priznavanju diploma, potvrda i drugih dokaza o posedovanju formalnih kvalifikacija, sa namerom da se prevoznicima olakša korišćenje prava na slobodu vršenja aktivnosti na nacionalnom i međunarodnom tržištu, dopunjena Direktivom Saveta 98/76/EZ od 1. oktobra 1998. godine. Ciljevi Komisije [4] pri izradi ove direktive su bili da se ujednače kvalitativni kriterijumi, omogući međusobno priznavanje kvalifikacija, uspostavi pravo osnivanja, osigura bolja kvalifikovanost prevoznika, unapredi kvalite usluge, racionalizuje tržište i unapredi bezbednost.

Za preduzeća koja pružaju usluge prevoza robe i putnika (prevoznik) ova direktiva praktično znači da moraju biti licencirani od strane nadležnog organa u zemlji gde su osnovani, što podrazumeva da je prevoznik obezbedio dokaze o dobroj reputaciji, odgovarajućem finansijskom stanju i ispunjavanju uslova profesionalne kompetencije.

Dobra reputacija podrazumeva da prevoznik nije bio osuđivan za ozbiljne krivične ili saobraćajne prekršaje pogotovo u oblastima bezbednosti saobraćaja i zaštite životne sredine.

Ispunjavanje uslova «finansijsko stanje» podrazumeva da prevoznik ima dovoljno raspoloživih sredstava da osnuje i upravlja preduzećem. Razmatra se godišnji bilans stanja i raspoloživa sredstva uključujući depozite u bankama, kreditnu sposobnost, nepokretna sredstva, kapital i sl.

Profesionalna kompetencija podrazumeva posedovanje neophodnog znanja za obavljanje usluga prevoza i obuhvata oblasti komercijalnog i finansijskog upravljanja preduzećem, tehničke standarde, bezbednost, pristup tržištu, elemente zakona o preduzećima, elemente radnog prava, elemente građanskog prava i elemente fiskalnog prava. Ovaj uslov se zadovoljava polaganjem ispita i sticanjem odgovarajućeg sertifikata. Nadležnim organima zemalja koje nisu članice EU preporučuje da prilikom definisanja zahteva za nivo obučenosti i oblasti za koje se mora dokazati odgovarajuće znanje obrate pažnju i uzmu u obzir relevantan *acquis communautaire*.

Osnovni zakonski okvir kojim se definiše pristup tržištu i profesiji prevoznika u drumskom prevozu u Republici Srbiji čine Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju i Zakon o međunarodnom prevozu u drumskom saobraćaju. Prema ovim zakonima javni prevoz je prevoz koji je pod jednakim uslovima dostupan svim korisnicima prevoznih usluga. Za prevoznike, pristup tržištu je moguć ukoliko se zadovolje uslovi propisani ovim zakonima. Osim toga pristup naših prevoznika međunarodnom tržištu je ograničen jer se odvija u režimu dozvola sa definisanim kvotama.

Zakonom o prevozu u drumskom saobraćaju su definisani i uslovi za pristup profesiji prevoznika u nacionalnom drumskom saobraćaju koji podrazumevaju ispunjenost uslova u pogledu opremljenosti, obezbeđenja odgovarajućih parking prostora i kadrova koji vrše poslove redovnog održavanja vozila i kontrolu njihove tehničke ispravnosti.

Zakonom o međunarodnom prevozu u drumskom saobraćaju su definisani uslovi za pristup profesiji prevoznika u međunarodnom drumskom saobraćaju, koji podrazumevaju finansijsku sposobnost, tehničku opremljenost i stručnu osposobljenost, kao i da je preduzeće tri godine obavljalo odgovarajuću vrstu unutrašnjeg prevoza u drumskom saobraćaju ili da je do stupanja na snagu ovog zakona obavljalo odgovarajuću vrstu međunarodnog javnog prevoza. Propisivanjem ovih uslova ostvareno je samo delimično usaglašavanje u smislu finansijske sposobnosti i profesionalne kompetentnosti, a kriterijum dobre reputacije nije uopšte definisan.

Kriterijum 'finansijske sposobnosti' je propisan u skladu sa pomenutom direktivom, ali je suma od 2500 € po vozilu niža od 5000 € što je zahtev direktive. Ova razlika je opravdana jer postoji disparitet i u ekonomskom razvoju. Kada se govori o finansijskoj sposobnosti potrebno je pomenuti i druge finansijske uslove u kojima posluju naša preduzeća i koji značajno utiču na njihovu konkurentnost na međunarodnom tržištu, a koji su bitno različiti od zemalja EU pa čak i od zemlja u okruženju. Radi se pre svega o ceni kapitala, odnosno o kamatama koje su barem dvostruko veće, kao i o mogućnostima prinudne naplate dugovanja – u većini slučajeva naši prevoznici naplaćuju svoja potraživanja i sa više meseci zakašnjenja.

U odnosu na kriterijum za pristup profesiji naše nacionalno zakonodavstvo nije usklađeno. Zakon o međunarodnom prevozu u drumskom saobraćaju postavlja uslov stručne osposobljenosti pod kojim podrazumeva "najmanje IV stepen stručne sprema tehničkog smera i tri godine radnog iskustva koje mora ispunjavati direktor preduzeća ili odgovorno lice". Ovako definisan uslov profesionalne kompetencije praktično se svodi na iskustvo direktora preduzeća ili odgovornog lica za transport jer stručna sprema tehničkog smera nema preciznog značenja, a nije predviđena bilo kakva provera znanja.

Tehnička opremljenost podrazumeva da prevoznik mora imati bar dva vozila u vlasništvu i da broj vozila u zakupu mora biti manji ili jednak broju vozila u vlasništvu. Tehnički uslovi u pogledu zahteva bezbednosti i emisije zagađivača i buke propisuju se podzakonskim aktom. Od broja i strukture voznog parka zavisi i broj dozvola koje prevoznik može dobiti u toku godine, odnosno koliko prevoza i u koje zemlje može obaviti.

LITERATURA

ECMT (1997), *Recommendation: Framework for Bilateral Agreements in Road Transport*, Council of Ministers, Berlin, Germany.

Zakon o međunarodnom prevozu u drumskom saobraćaju ("Službeni list Savezne Republike Jugoslavije", br. 60/98, 5/99, 44/99, 74/99 i 4/2000)

Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju ("Službeni glasnik Republike Srbije", br. 46/95 i 66/2001)

Medar O., Pejčić Tarle S., Papić V., (2004), "Pretpostavke za upravljanje kvalitetom usluge međunarodnog drumskog transporta", Nacionalna konvencija o kvalitetu "KVALITETOM KA EVROPSKIM I SVETSKIM INTEGRACIJAMA", *Zbornik radova – CD izdanje*, JUSK, Beograd, 20-24 jun 2004.